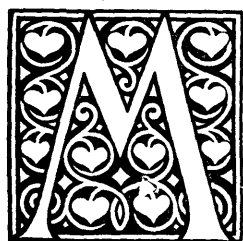

Helbing Ferenc eredeti rajza.

A FEKETETENGERI ESEMÉNYEK 1915 FEBRUÁR VÉGÉIG.

időn még a háború kitörése előtt az orosz flotta alattomosan megtámadta a Fekete-tengeren gyakorlatozó török flottát, a fekete vízeken el volt vetve a kocka. A megtámadott török hajóraj dühösen tordult az al-

tattomos ellenség ellen s maga ment át támadásba. Az eredmény fényes volt. Nemcsak az orosz »Pruth« nevű aknakerakóhajó sülyedt el, hanem az egész támadó orosz hajóraj kénytelen volt a lehető leggyorsabban menekülni. A Boszporusz meg volt mentve s vele együtt a feketetengeri szabad hajózás. Az orosz alattomos támadásnak ugyanis mélyreható indokai voltak. Az orosz feketetengeri flotta nem volt elég erős ahhoz, hogy e vizek fölött a feltétlen uralmat biztosíthatta volna. Mindaddig, míg csak egy török hajó is szabadon mozgott a tengeren, az oroszok esetleges vízi csapat- és élelemszállításai a kaukázusi hadsereg számára bizonytalanok voltak. Viszont azonban a törökök mindig képesek voltak a Fekete-tenger keleti partján csapatokat partratenni s így az orosz kaukázusi hadsereget oldalában, illetve hátában fenyegetni. Míg tehát az orosz célja az volt, hogy a török flottát bezárja a Márvány-tengerre, hogy így szabadon garázdálkodhasson a nyílt tengeren, a töröknek minden igyekezetét arra kellett fordítani, hogy a nyílt tengerre való szabad kifutását biztosítsa.

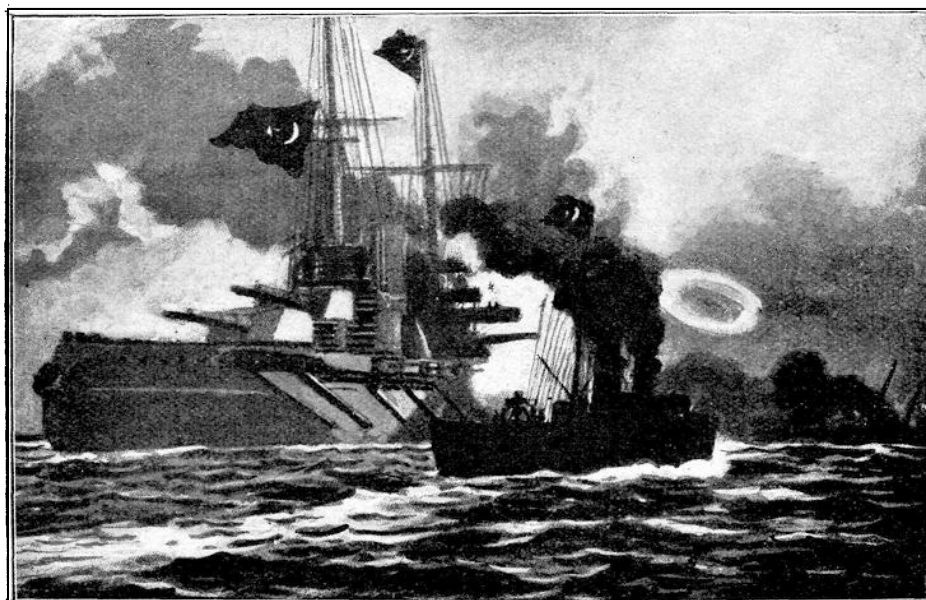
Az 1914 október 28—29-iki alattomos orosz támadás célja volt a Pruth aknakerakóhajónak lehetővé tenni, hogy a harc hevében a Bosz-

porusz bejáratát elérje és aknákkal elzárja. A német vezetés alatt álló török hajóraj azonnal felismerte a helyzetet s ezért ment át maga is azonnal támadásba. A »Pruth«-ot kellett megsemmisíteni, különben bezáródik a Boszporusz-kapu. A feladatot a török oldotta meg, a Pruth aknáival együtt a fenékre került.

TÖRÖK TÁMADÁS OROSZ KIKÖTŐK ELLEN.

Ezzel azonban a török hajóraj nem elégedhetett meg, hiszen az alattomos támadás viszonzására nem elég, ha annak kivédése sikerült. Sőt mihamarabb cselekedni kellett, hiszen az orosz kísérlet — a Boszporusz elzárása — arra mutatott, hogy az orosz félt a török hajóhadtól. Ezt a helyzetet ki kellett aknázni, a támadásra támadással felelni. S a török nem is habozott, útját azonnal az orosz partok felé vette, és pedig a legfontosabb kikötők, Odessza és Szebasztopolnak irányában.

A »Midilli« (azelőtt Breslau) egy német tengerészkevetkezésképpen írta le Odessza megtámadását: »Két torpedónaszáddal hatoltunk be hajnali 3 órakor a kikötőbe és 1 óra 25 percnyi ideig tartózkodtunk ott. Felejthetetlen emlék marad számomra ez a nap. Koromsötét éj, az összes lámpák kioltva, a gépház ajtai bezárva, hogy a legkisebb fény ki ne hatolhasson s észrevétlenül lopózhassunk be a kikötőbe. A befutás alkalmával három hajóval találkoztunk, melyek a kikötőt épp el akarták hagyni. Az utolsó észrevett bennünket, de már későn —

A »Sultan Javus Selim« török páncélos cirkáló és egy török torpedóúzó elsüllyesztik a »Pruth« orosz aknaterakóhajót.

Bahndorf H. rajza.

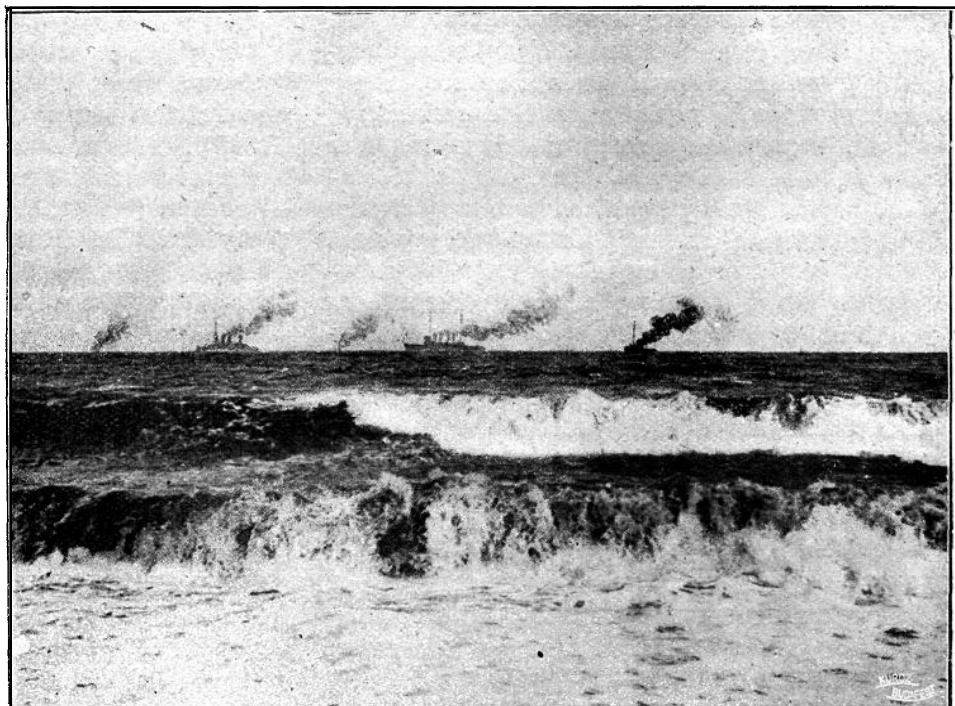
bent voltunk a kikötőben. Előttünk ringott egy nagy ellenséges ágyúnaszád, melynek öre észrevett bennünket és riadót jelzett. Egy torpedó s az ágyúnaszád sorsa meg volt pecsételve. Egy óriási robbanás után emberestül, patkányostul elsüllyedt. A dörrenés azonnal fellármázta egész Odesszát. Megszólaltak a kikötőben veszteglő hajók üvöltő szirénái, a gőzkürtök búgtak, az általunk megtámadott hajók vészharangjai kongtak, a mi két ágyúnk pedig bele-beledördült a hangzavarba. A kikötő megtelt emberekkel, fényszórók cikáztak ide-oda, pokoli zavar és láрма volt... A parti ülegek nem lőhettek ránk, mert könnyen saját hajóikat is találhatták volna.

Amint azonban elhagytuk a kikötőt, a lövedékek záporával árasztottak el bennünket. De hiába, a sötétben szerencsésen elmenekültünk. Zsákmányunk volt egy ágyúnaszád, egy segédcirkáló, három más gőzös (egyik közülök francia),

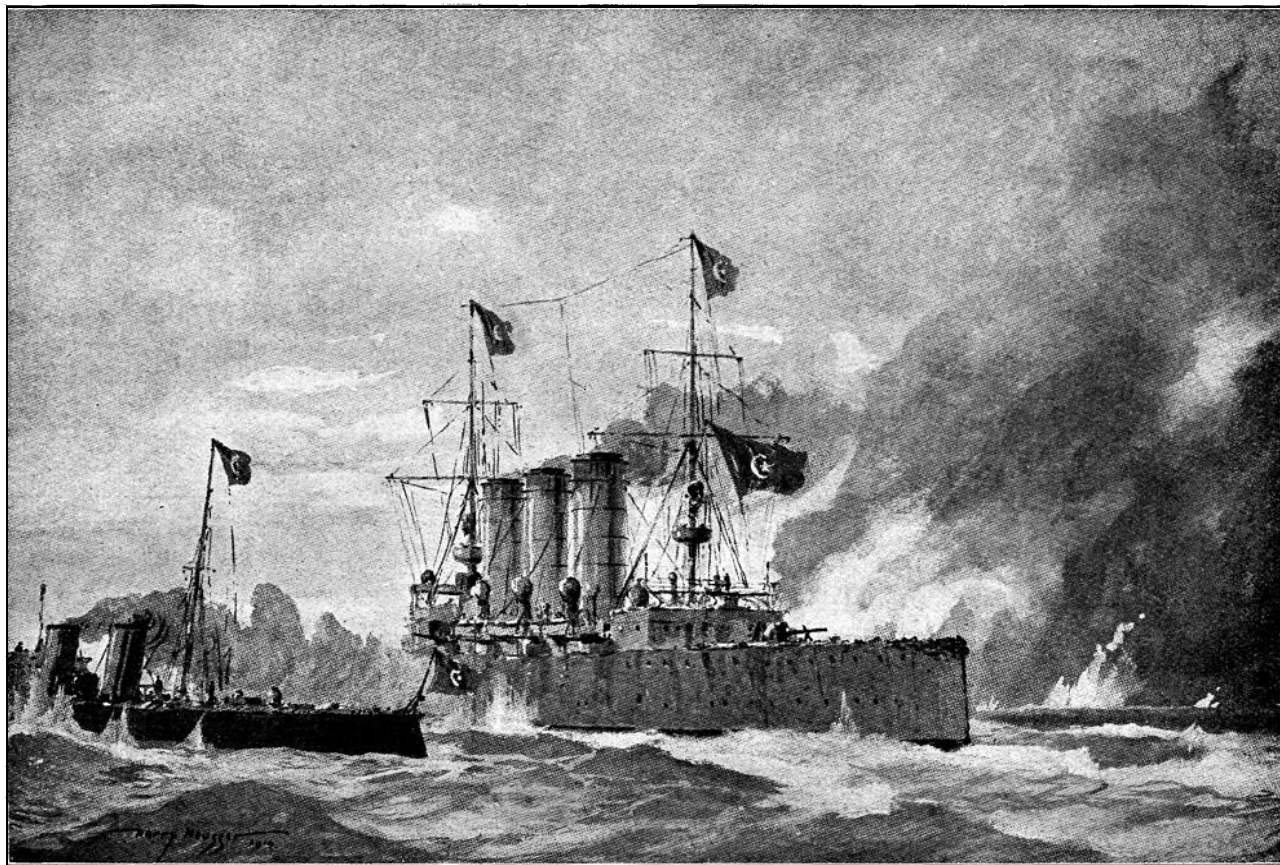
egy partörzőhajó, melyek elsüllyedtek, továbbá három erősen megsérült gőzös. Öt petróleumtartány égett, a villamos-központ szét volt rombolva (Odesszának legalább négy hétig nem volt világítása), a móló megrongálva. S mindezt két kis védtelen torpedónaszád vitte véghez.« (Süddeutsche Monatshefte.)

Ugyanakkor a »Sultan Javus Selim« (azelőtt »Göben«) hatalmas cirkáló nagy dologban volt. A gyakorlatozó török flottára alattomosan támadó ellenség a kifejlődött ütközet után menekülni volt kénytelen.

A »Sultan Javus Selim« egyedül vállalta magára az orosz hajóraj üldözését s azt fényesen meg is oldotta, az ellenség menekült előle, be egészen Szebasztopol megerősített kikötőjébe. A török hajó utána. Már belekerült az erődök tüzébe, de nem tágitott, a bosszút be kellett fejezni. Nem törődve az erődök ágyúival, megszólaltatta hatalmas lövegeit

Az orosz flotta Novorosszjszk előtt.

Török hadihajók bombázzák Novorosszijszk orosz kikötőt és felgyújtják a petróleumtartányokat. Heusser H. rajza.

s egymás után zúdította bombáit a kikötőre. A hadikikötő hajóépítőműhelye, több katonai telep, sok kereskedelmi hajó pusztulásával és súlyos megrongálásával fizetett az alattomos orosz. Az erődök tüze úgyszólván hatástalan maradt.

A szárazföldi háború kitörése után a török flotta feladata volt, hogy a Trapezuntba irányított csapatszállításokat fedezze. A Konstantinápoly—Erzerum közti félig kész vasútvonal nem volt elegendő a felvonulásra, egyéb út pedig a magas és úttalan, vad vidéken nem állott rendelkezésre. Az orosz betört már a kaukázusi határon, a legnagyobb gyorsaságra volt szükség. Ezért a török hadvezetés elhatározta a tengeri út kihasználását s tekintélyes számú csapatot és hadianyagot irányított Trapezuntba. Természetesen az oroszok megkíséreltek mindent, hogy a csapatszállításokat megakadályozzák, de hiába. Néhány csapatszállító hajó ugyan orosz jelentések szerint elsülyedt, tekintve azonban az akkor uralkodó állandó ködöt s az orosz jelentések nem egészen határozott hangját, bizonyosra ezt nem vehetjük.

A szállítmányokat védő flotta feladatát kétféleképpen oldotta meg. A hajók egy része

közvetlenül kísérte a szállítóhajókat, a másik rész pedig egyes fontos kikötővárosok ellen intézett bátor támadásokat. Ez utóbbi vállalatok célja az volt, hogy az orosz hajóhadat a fontos kikötők védelmére a hazai partokhoz láncolják.

A török flotta bátor támadásai és részben kemény harcairól több érdekes hír érkezett. Így 1914 november hó 16-ikán egy német tengerész levele a következőket mondja :

»Nem tudom, irtam-e már Novorosszijszk bombázásáról. Heves ágyútűz után 50—60 petróleumtartányt lángborítottunk ; az egész környék, hová az égő petróleum kifolyt, lángtengerben állott. Ezután tizennégy nagy szállítóőzős — leginkább olajszállító hajók —, fa-és gabonaraktárak, majd a drótnélküli táviró-állomás kerültek sorra. Még a következő éjjel messze a nyílt tengerre is kivilágított a lángborult égboltozat.

Ugyanakkor a »Sultan Javus Selim« közeli távolságról Szebasztopol erőit bombázta. Az orosz erődök az ágyúlövedékek egész záporát, mintegy 1200 lövést, zúdították a hajóra. Elfogott orosz tisztek beszélték, hogy nem tudják felfogni, hogy menekülhetett ki a bátor hajó az erődök irtózatoss tűzköréből.

Batum orosz hadikikötő a Fekete-tengeren.

Sennecke R. Berlin, felvétele.

Később az orosz Poti kikötő bombázása után a török Ordu helységeinél vetettünk horgonyt.» (Neues Wiener Tageblatt.)

Elmondja még a német tengerész, hogy Orduban milyen szeretetreméltó fogadtatásban részesültek, mennyi ajándékban, ünnepeltetésben volt részük.

Egy másik, a »Berliner Tageblatt«-ban megjelent leírás színesen adja vissza egy Szebasztopol elleni másik vállalat lefolyását: »Teljes gőzzel haladtunk egész éjjel Szebasztopol felé, hogy a Trapezunt felől visszatérőben jelzett orosz hajókat méltóan üdvözölhessük. November 28-ikán délre vártuk a találkozást, de már hajnalhasadtakor megszólalt a riadókiáltás. Jobbról három füstoszlop látszott. Rögtön jött a parancs: Minden ember a helyére, távolharc a jobb-oldalon! Félig megmosdva, de soha nem tűnő jókedvvel rohantunk — éppen felváltás után voltunk az éjjeli szolgálat után — a gépházba és a kazánokhoz, hogy esetleg segítsünk léket tömni, ha a hajó lövést kapna. Vezérhajónk már szorgalmasan küldözgette 28-as bombáit az immár megjelent teljes orosz flottára. A torpedónaszád, melyen mi voltunk, gyorsan fedezéket keresett a vezérhajó páncélteste mögött, lesve az alkalmat egy torpedótámadásra. Mindössze hat orosz sorhajó, két cirkáló és négy torpedónaszád állott velünk, két hajóval, harcban, összes ágyúinak tüzeit a mi vezérhajónkra összpontosítva. A mi hajónk ügyes vezetése mellett azonban az orosz tüzéség munkája eredménytelen volt. Viszont vezérhajónk pokoli

gyorsasággal egyik jól célzott össztüzet a másik után adta le, úgy hogy a levegő izzott, a víz forrott az iszonyú légnyomástól, füsttől és lángtól. Az orosz vezérhajó csakhamar oldalára fordult, mire az orosz hajók feladták a küzdelmet és sietve távoztak.»

A többi kisebb, napirenden lévő ütközet mellett mint érdekes eseményt megemlíthetjük még Batum bombázását 1915. év január havában. Gottberg Ottó német író erről a vállalkozásról a következőket írja:

»1915. év újesztendő napján a »Midilli« és »Hamidije« azt a parancsot kapták, hogy az ellenségnek Batumnál tervezett csapatszállítását akadályozzák meg. Január másodikán a két hajó kifutott a nyílt tengerre, a »Midilli« elöl, utána pár órai távolságra a »Hamidije«. Irány egyenest keletnek. Szinope magasságában, a Fekete-tenger kellős közepén a »Midilli« egy ellenséges cirkáló füstjét veszi észre; csakhamar megjelenik az orosz hajó négy torpedónaszádbombólóval kísérve. A »Midilli« megáll, bevárja társát, azután együttesen megtámadják az ellenséget. Az orosz cirkáló megsérül, egy torpedónaszádbombóló elmerül, a többi három hajó sietve menekül. Közben 4 óra tájban feltűnik keleten az orosz flotta zöme. Hajóink gyorsan elfordulnak, délután 5 órakor, a sötétség beálltával sikerül eltűnniök az üldözők előtt, s ekkor újra irányt változtatva, ismét csak Batum felé vesznek irányt. Batumnál orosz csapatszállításnak semmi nyoma. Olajtartányokat lövünk helyette össze. Január

5-éről 6-ikára virradó éjjel könnyű ködben megindulunk haza. Másnap este hirtelen az orosz flotta kellős közepén találjuk magunkat. Őrült tüzelés kezdődik, gránátok és torpedók egész raja zúdul felénk. A »Hamidije« öreg hodzsájának igen sürgős dolga akad. Ütközet előtt ugyanis az öreg pap végigszalad a lőszerkamrák, páncéltornyok és ágyúk között, mindegyikre ráragaszt egy kis papírlapot, melyen a Korán valamely szent szurája van s imádkozik a török legénységért. A német parancsnok mosolyogva nézi. De Allah mégis segített, különösen ma éjjel.»

TÖRÖKORSZÁG FÖLÉNYE A FEKETE-TENGEREN.

A kis »Midilli« alig menekült ki a bajból, már másnap új vállalkozásba fogott. 1915 január 6-ikán német testvérehez, a hatalmas »Javus Selim«-hez csatlakozva, társul véve néhány kisebb török hajót, megtámadta az orosz hajórajt, mely előző nap és éjjel megkergette. Nem kevesebb mint 17 orosz hadihajó állott szemben. Hosszú küzdelem után a túlerő már-már fenyegető kezdett lenni, a török hajóraj be volt kerítve. Végül! azonban a két német testvérnek mégis sikerült utat nyitni, a török hajók majdnem sértetlenül távoztak. Az orosz ellenben túlereje dacára sem volt képes a további harcra, az üldözésre. Sok nagy hajóegysége oly súlyos sebeket szenvedett, hogy kénytelen volt Szebaszt

topol erődjei alá menekülni, a kikötőben oltalmat keresni.

A török flotta megszerezte a feketetengeri uralmat, melynek nemsokára a következményei is mutatkozni kezdtek. Dél-Oroszországban és a Krimi-félszigeten gazdasági bajok támadtak, mert az orosz kereskedelmi forgalom teljesen meg volt bénítva.

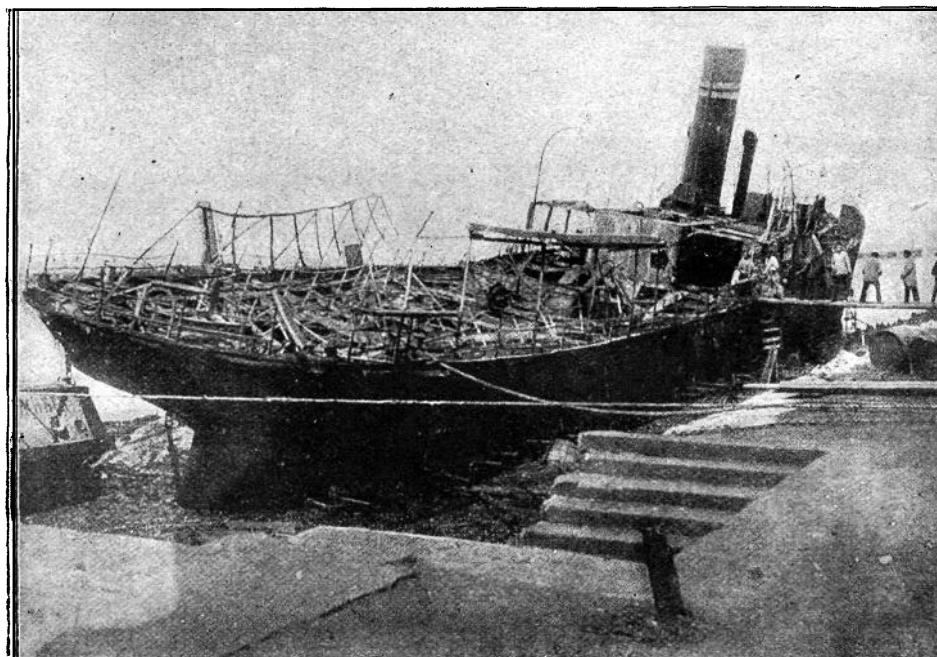
Ezzel szemben Törökország több rézbánya és petróleumraktár elfoglalásával oly gazdasági előnyökhöz jutott, melyek hadseregének ellátására nagy kihatással bírtak.

Ami az orosz flottát illeti, az egész idő alatt számottévő hadműveletet nem végzett. Itt-ott néhány kisebb védtelen város bombázására, kereskedelmi hajók elsüllyesztésére, egyes török hadihajók üldözésére, valamint kikötőinek védelmére szorítkozott. Jelentette ugyan néha az orosz flottavezetőség néhány török hadihajó és szállítóegység elsüllyedését, ezek azonban ellenőrizhetetlenek voltak, sőt némely elsüllyesztettnek jelentett török hadihajó pár napra rá csattanós életjelt adott magáról valamelyik orosz kikötőben.

Az igazság érdekében azonban meg kell jegyeznünk, hogy az orosz flotta a működésre nem is talált annyi teret, mint a török hajóraj. Oroszországnak fontos kikötői: Odessza, Szebasztopol, Batum mintegy csalogatták a török hajókat értékes vállalkozásokra, ezzel szemben az oroszoknak nem volt tulajdonképpeni célja. A Boszporusz elleni támadásra, vagy csak annak

biztos és hathatós blokkolására nem volt elég ereje, hiszen az orosz flotta csak oly erőben volt tartva a Fekete-tengeren, hogy az ismert török, jórészt régi hajók felett legyen túlsúlyban; a két német hajónak a török hajóhadhoz való csatlakozására nem készültek, az megdöntötte összes számításukat. Az arányt kiegyenlíteni pedig utólag nem lehetett, hiszen a Fekete-tenger minden oldalról zárt volt, oda más tengerekről orosz hajókat hozni nem lehetett.

A Fekete-tenger partjának török része nagy-

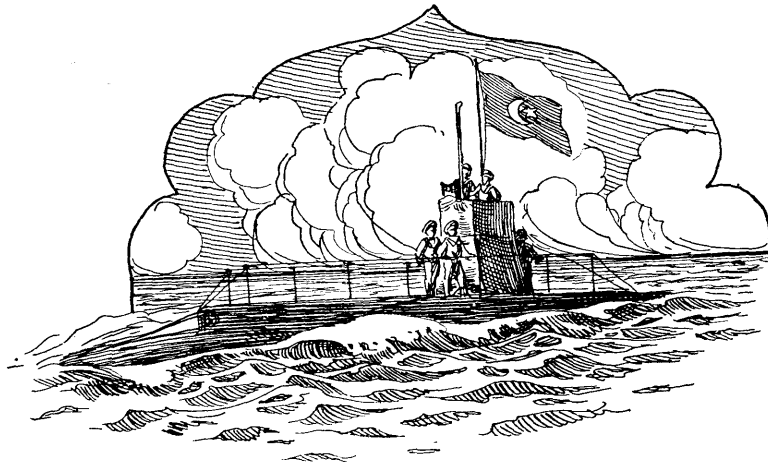

A török flotta által összelőtt orosz hajó Novorosszijszk előtt.

részt magas hegyektől övezett keskeny partvidékén semmi nagyobb város, értékesebb kikötő nem volt, ami megérdemelte volna azt, hogy egy-egy vállalkozásnál esetleg valamelyik orosz hajó elpusztuljon. Az egyetlen tekintélyesebb török kikötő Trapezunt volt, oda el is látogattak néha az oroszok, de sok eredményre itt sem nyílt alkalom. Törökország szegény volt, szegény volt a kikötője is. Az egész város rommálövése nem érte volna meg egy nagyobb orosz csatahajó esetleges pusztulását.

S hozzá a »Sultan Javus Selim«, az ördögös német hajó olyan gyorsjáratú volt, hogy azzal egyetlen orosz hajó sem versenyezhetett, az tehát akadálytalanul kalandozhatott a tengeren, arra vigyázni kellett. Hiszen ha megtámadta túlnyomó erő, egyszerűen elmenekült, hogy váratlanul ismét másutt okozzon valami kárt.

Igazi cél nélkül az orosz feketetengeri hajóhad csak ide-oda barangolt, tehetetlen bosszuját ártatlan, szegény parti lakosságon töltve ki.

Helbing Ferenc eredeti rajza.